

Cluster EHS: Ecologische Hoofdstructuur

Thema 4: Abiotische randvoorwaarden voor natuurbeheer

Eindrapport Quick scan doelgroepanalyse

Wageningen UR, Communication Services, oktober 2007

Opdrachtgever:

Fons Koomen (LNV-DK), namens clusterbestuur EHS

Gedelegeerd opdrachtgever/ clusterleider EHS:

Kees Hendriks (Alterra)

Projectleider/ eindredacteur:

Marijn Poel (Communication Services)

Projectleden/ onderzoekers/ rapporteurs:

Silvia Blok, Geert van Duinhoven, Janneke van Dijk, Ben Geerlings

217/509

Inhoud

Woord vooraf	5
Samenvatting	5
Aanleiding	6
Methodiek	6
Resultaten en advies per doelgroep	6
A Provincies	9
1. Gebruikers	9
2. Informatiebehoefte	9
3. Toepassing	10
4. Vorm	11
5. Advies provincies	12
6. Potentiële gebruikers	13
B Staatsbosbeheer	15
1. Gebruikers	15
2. Informatiebehoefte	15
3. Toepassing	15
4. Vorm	16
5. Advies Staatsbosbeheer	17
C Natuurmonumenten	21
1. Gebruikers	21
2. Informatiebehoefte	21
3. Toepassing	22
4. Vorm	23
5. Advies Natuurmonumenten	23
D Ingenieurs- en adviesbureaus	27
1. Gebruikers	27
2. Informatiebehoefte	27
3. Toepassing	28
4. Vorm	28
5. Advies ingenieurs- en adviesbureaus	29
E Rijksdiensten (LNV, MNP, DLG)	31
1. Gebruikers, 2. Informatiebehoefte, 3. Toepassing	31
4. Vorm	32
5. Advies rijksdiensten	32
Bijlage 1 Interview Kennisdoorstroming van Thema 4 richting praktijk (gebruikers)	33
Bijlage 2 Respondentenlijst	37

Woord vooraf

Hoe worden provincies het liefst geïnformeerd over onderzoeksresultaten van het thema Abiotische randvoorwaarden voor natuurbeheer? Op welke manier werken ecologen? Wat doen beheerders als ze een kennisvraag hebben? Deze en meer vragen worden in dit rapport beantwoord. Naast een doelgroepanalyse bevat dit rapport adviezen over hoe de gebruikers van onderzoek over abiotische randvoorwaarden van natuurbeheer het beste bereikt kunnen worden.

Samenvatting

Om er achter te komen op welke manier en door wie de kennis uit thema 4 (Abiotische randvoorwaarden voor natuurbeheer) van het BO-cluster Ecologische Hoofdstructuur (EHS) wordt gebruikt, is er in opdracht van het clusterbestuur een quick scan doelgroepanalyse uitgevoerd. Er zijn 35 interviews afgenomen bij provincies, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, advies- en ingenieursbureaus en rijksdiensten. Gezien de beschikbare tijd voor de doelgroepanalyse kon slechts een beperkt deel van de doelgroep geïnterviewd worden. Naast de geïnterviewden is binnen de betreffende organisaties niet verder gezocht naar meer gebruikers. De analyse en uitkomsten moeten dan ook in dit licht worden beschouwd.

De uiteenlopende werkwijzen, verschillende informatiebehoeftes en manieren om met kennisvragen om te gaan zijn geïnventariseerd en geanalyseerd. Daar zijn adviezen uitgekomen om de doelgroepen beter te bereiken.

Voor vrijwel alle doelgroepen geldt dat ze niet vanuit onderzoeksstructuren denken. Het gaat de doelgroepen om de onderwerpen van het onderzoek. Het is voor hen daarom minder relevant om te weten uit welk thema of zelfs uit welk cluster de kennis precies afkomstig is. In sommige gevallen is niet eens bekend welke organisatie verantwoordelijk is voor de aangeleverde kennis.

Het feit dat geïnterviewden niet altijd wisten of gebruikte kennis van thema 4 of het cluster afkomstig was, vormde een complicatie bij het onderzoek. Om deze reden zijn de interviews waar nodig verbreed naar gebruik van Alterra-kennis. Dit heeft wel als gevolg dat uitspraken niet altijd op het cluster betrekking hadden. In het verslag is zoveel mogelijk geprobeerd de uitspraken naar het cluster terug te vertalen. Soms zijn uitspraken algemeen en zijn in die zin ook breder van toepassing op onderzoek in het algemeen. Desondanks kan geconcludeerd worden dat de kennis uit thema 4 bij de onderzochte doelgroepen vrij breed bekend is en, in verschillende mate, gebruikt wordt. Alle geïnterviewde doelgroepen kennen gebruikers van kennis die ontwikkeld is in het thema Abiotische randvoorwaarden voor natuurbeheer. De informatiebehoefte van de gebruikers varieert, en hangt sterk af van hun functie. De meest intensieve gebruikers hebben uitvoerende functies bij zowel beleid als beheer. Personen in meer coördinerende functies geven aan een beperkte en dan vooral globale kennisbehoefte te hebben.

Verder kan geconcludeerd worden dat met een aantal aanpassingen, met name op het vlak van communicatie, de verspreiding en het gebruik van de kennis verbreed kan worden. Hierbij moet gedacht worden aan onder andere doelgroepspecifieke samenvattingen, ontsluiting via internet en stimuleren van persoonlijke contacten (excursies, presentaties, etc.). Daarnaast wordt de behoefte aan maatwerk voor

specifieke doelgroepen genoemd als factor voor het stimuleren van direct gebruik. Dat kan in de vorm van specifiek informatiemateriaal, presentaties of aanvullend onderzoek.

Aanleiding

Een van de clusters binnen het *Beleidsondersteunend onderzoek (BO)* van LNV is het cluster Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Van de tien thema's heeft het vierde thema betrekking op Abiotische randvoorwaarden voor natuurbeheer. Het clusterbestuur wil meer weten over het gebruik van de onderzoeksresultaten door de verschillende doelgroepen, onder meer om na te gaan of de onderzoeksresultaten breder verspreid kunnen worden dan nu al gebeurt, en vanwege de beleidsrelevantie van dit thema voor de programmering van 2008.

De eerste (deel)opdracht was: voer een analyse uit naar de daadwerkelijke doelgroepen/gebruikers van de onderzoeksresultaten van thema 4 (Abiotische randvoorwaarden voor natuurbeheer) en geef een advies hoe de daadwerkelijke gebruikers beter te bereiken zijn.

Methodiek

De analyse van de doelgroep is gebaseerd op 35 kwalitatieve interviews die in de tweede helft van september 2007 hebben plaatsgevonden. De respondenten zijn werkzaam bij provincies, Staatsbosbeheer, Unie van Bosgroepen, Natuurmonumenten, advies- en ingenieursbureaus en rijksdiensten. De interviews zijn telefonisch afgenomen en duurden gemiddeld een half uur. De vragenlijst en de respondentenlijst zijn als bijlage opgenomen. Alle interviews zijn uitgewerkt in verslagen. Vervolgens zijn per doelgroep de interviewverslagen geanalyseerd en verwerkt tot een rapportage. Bij de rapportage is een format gebruikt waarin de resultaten geclusterd zijn. Voor elke doelgroep is een beschrijving gemaakt van de gebruikers, hun informatiebehoefte, de manier waarop de doelgroep de onderzoeksresultaten toepast en in welke vorm zij onderzoeksresultaten (willen) gebruiken. Tot slot is de analyse per doelgroep vertaald tot een advies over hoe deze beter te bereiken is.

Resultaten en advies per doelgroep

De volgende doelgroepen zijn onderscheiden en worden achtereenvolgens behandeld:

- A. Provincies
- B. Staatsbosbeheer (inclusief Unie van Bosgroepen)
- C. Natuurmonumenten
- D. Advies- en ingenieursbureaus
- E. Rijksdiensten (LNV-Directie Natuur, LNV-Directie DK, MNP, DLG)

Per doelgroep wordt de kern van de interviews weergegeven op de volgende onderdelen:

1. **Gebruikers:** wie zijn precies de gebruikers van het lopend onderzoek binnen thema 4? Wat voor soort functies bekleden zij?

2. **Informatiebehoefte:** welke informatiebehoefte hebben de doelgroepen en welke kennis hebben zij nodig om hun werk te kunnen doen?
3. **Toepassing:** wat doen de doelgroepen met de onderzoeksresultaten, bij welk soort/onderdeel van hun werkzaamheden wordt het gebruikt?
4. **Vorm:** in welke vorm wil de doelgroep de onderzoeksresultaten hebben?

Vervolgens wordt per doelgroep een advies gegeven hoe deze beter te bereiken is.
Ter illustratie zijn *citaten (gecursiveerd)* opgenomen.

A Provincies

1. Gebruikers

Van de provincies zijn medewerkers met verschillende functies geïnterviewd over gebruik van 'Thema 4'-kennis. Uit de interviews blijkt dat met name de mensen die inhoudelijk bezig zijn met uitvoering van provinciaal beleid, bijvoorbeeld met normen (zoals voor ammoniak op natuur) gebruikmaken van 'Thema 4'-kennis. Provinciemedewerkers in meer coördinerende functies zoals beleidscoördinator, seniorbeleidsmedewerkers, contactpersoon Natuurbeschermingswet, contactpersoon Natura-2000 gebruiken zelf weinig of geen 'Thema 4'-kennis. Deze mensen zorgen voor het goed doorlopen van het beleidsproces binnen de provincie, maar schrijven meestal niet zelf de plannen. Het is vooral voor het schrijven van die plannen waar inhoudelijke kennis nodig is.

2. Informatiebehoefte

De twee categorieën beleidsmedewerkers (inhoudelijk en procesmatig) zijn terug te vinden in de uitkomsten van de interviews.

Een deel van de provinciale medewerkers gebruikt kennis afkomstig van het cluster. Dat is vooral de groep beleidsmedewerkers die inhoudelijk bij implementatie van provinciaal beleid of planvorming betrokken is. Zij hebben voor hun werk vaak een inhoudelijke kennisbehoefte. Zij moeten ervoor zorgen dat regels goed onderbouwd worden om ze te kunnen toepassen. Hierbij zijn vaak normen of vuistregels nodig. Een veel gehoord onderwerp waarbij dit speelt is het ammoniak-natuur onderzoek van Thema 4. Alterra heeft een rekenmodel voor ammoniakdepositie ontwikkeld dat in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn gebruikt kan worden bij de afweging van bedrijfsbelangen en bescherming van natuurwaarden. De met dit model berekende onderzoeksresultaten worden door provinciemedewerkers gebruikt bij de regionale implementatie van het beleid. Het gaat dus veelal om concrete situaties waarbij in de praktijk behoefte is aan hanteerbare normen.

"Zo moeten wij de beheerplannen Natura2000 opstellen, maar zonder duidelijke critical loads voor natuurgebieden is dat niet mogelijk. Toch heeft LNV dat heel lang ontkend. Dat was moeilijk te doorbreken. Later heeft LNV het belang daarvan toch onderkend en heeft Alterra onderzoek kunnen uitvoeren. Dat onderzoek gaan wij straks waarschijnlijk ook wel gebruiken bij het opstellen van de beheerplannen."

Soms hebben provincies bepaalde kennis nodig om een goede afweging te maken tussen verschillende beleidsopties. Een provincie heeft bijvoorbeeld eens een onderzoek laten uitvoeren naar de buffercapaciteit van een natuurencave. Uit dat onderzoek kwam dat er problemen zijn met de buffercapaciteit van het gebied.

Daarnaast hebben we twee mensen gesproken die een model hebben laten uitwerken om te kunnen toepassen in de eigen situatie. In beide gevallen bleken de modellen

niet aan te sluiten bij de vraag en/of de politieke werkelijkheid en werden daarom niet gebruikt.

Een deel van de geïnterviewden geeft aan dat zij het ‘Thema 4’-onderzoek niet of nauwelijks gebruikt en kan beperkt of geen voorbeelden noemen van dit onderzoek. Deze groep bestaat vooral uit beleidsmedewerkers met coördinerende functies zoals beleidscoördinator, seniorbeleidsmedewerkers, contactpersoon Natuurbeschermingswet, contactpersoon Natura-2000.

Uit bovenstaande mogen we concluderen dat de soort functie van de provincie-medewerkers erg bepalend is voor het wel of niet gebruiken van kennis.

De mensen die zeggen de kennis niet te gebruiken (coördinator EHS, seniorbeleidsmedewerkers, contactpersoon Natuurbeschermingswet, contactpersoon Natura-2000) zijn, zo blijkt uit de interviews, procesmatiger bezig dan op grond van hun functietitel verwacht zou worden. Zij zorgen vooral dat het beleid wordt uitgevoerd. Aan inhoudelijke kennis hebben zij weinig of geen behoefte, valt uit de interviews op te maken.

“Voor de uitvoering van de EHS zelf, daar heeft de provincie niet veel kennis meer voor nodig. Dat is inmiddels gangbaar beleid; die EHS wordt uitgevoerd en daar hoeft niet veel meer aan gerekend te worden. Bestuurlijk is dat ook geen echt item meer. Ook qua kennis wordt er niet meer aan gerekend.”

“Maar wij willen eigenlijk weten of we nu door moeten gaan met dit gebied of niet. Oké, Alterra heeft zorgen over de buffercapaciteit, maar wat betekent dat dan precies? Hoe zeker is dat? Wat kan er aan gedaan worden? Wat betekent het als het toch fout gaat en inderdaad de buffercapaciteit te klein was? Hoe groot is dat probleem dan? Wat is de zwaarte van zo’n uitspraak? De antwoorden op dat soort vragen ontbreken meestal in een rapport terwijl dat voor een provincie juist wezenlijke vragen zijn.”

“Met name als de rapporten gaan over provinciaal beleid, ben ik benieuwd wat Alterra zegt over de haalbaarheid van beleid. Alterra geeft eigenlijk altijd een advies in de rapporten over hoe om te gaan met bepaalde maatregelen of bepaald beleid. Het is een soort oordeel van een expert waar je veel aan hebt.”

3. Toepassing

Voor een deel is deze vraag al bij 2 beantwoord. Provincie-medewerkers gebruiken ‘Thema 4’-kennis namelijk bij het opstellen van normen en voor de onderbouwing van het beleid. Een aantal provincies heeft gezegd dat zij veel van het praktische ‘ecologisch werk’ uitbesteden. Dat betekent dat ze het onderzoek niet altijd zelf uitvoeren. Om de adviesbureaus goed te kunnen aansturen, is het wel noodzakelijk om op de hoogte te zijn van wat er speelt. Het is niet helemaal duidelijk wat dat precies inhoudt voor onderzoekers, maar ook niet voor de provincie-medewerkers zelf. Wanneer ben je op de hoogte en welke kennis heb je daar voor nodig? Het lijkt hier om meer algemene achtergrondkennis te gaan.

Een aantal provincie-medewerkers noemt rapporten die ze gebruiken of gebruikt hebben:

- Brochure over natuur en klimaat. Deze is bruikbaar vanwege een opgenomen prioritering van de mogelijke maatregelen.

- Onderzoek over relatie tussen habitatype en depositie. Dit onderzoek is algemeen, dus voor lokale situaties niet bruikbaar.
- Eigen provinciaal onderzoek, uitgevoerd door Alterra over de depositielast in de provincie en de mogelijkheden voor natuur. Dit was juist wel te gebruiken omdat er meteen ook beleidsopties in zaten. En dat wil een provincieambtenaar graag.
- Ecologische randvoorwaarden voor natuur. Dit is een prettig onderzoek omdat er normen in staan waarmee je verder kunt in de provincie.
- Rapporten over aquaducten en edelherten.
- INITIATOR2; mooi model met veel beleidsopties en maatwerk voor boeren, maar aansluiting bij de politieke werkelijkheid is lastig.
- Het rapport van Natuur&Milieu over de eerste verkenning naar stikstofplafonds;
- Onderzoek naar critical loads voor flora en fauna.
- Onderzoek naar geluid en broedvogels.
- Zelf betaald onderzoek naar de buffercapaciteit van een natuurenclave.
- SynBioSys: een mooi naslagwerk voor plaatjes en technische informatie over soorten.

4. Vorm

De meeste geïnterviewden geven aan dat ze de rapporten opgestuurd krijgen en/of via Kennis Online op de hoogte blijven. Een enkeling leest vakbladen. Opvallend is hoe vaak de indertijd gratis uitgave van Boomblad nog wordt genoemd als blad dat heel praktisch en toegankelijk was. De betaalde abonnementen slaan minder aan. De meesten bekijken regelmatig de website van Alterra en zoeken of er nog iets nieuws is. Er wordt niet zo vaak genoemd dat men ook gericht gaat zoeken naar Alterra-rapporten of naar Alterra-kennis. Dat laatste gebeurt bovendien in combinatie met het zoeken bij andere bedrijven en instituten, want die kunnen net zo goed zinnige informatie hebben.

Een aantal provincies zou het op prijs stellen om meer in contact te komen met onderzoekers die presentaties geven over het onderzoek.

"Ik zou graag presentaties zien, bijvoorbeeld in discussievorm, liefst speciaal voor provincies, met ruimte voor vragen, zowel interactief als in dialoog. Zowel tijdens het onderzoeksproject als op het moment dat de resultaten bekend zijn."

De mensen met persoonlijke contacten komen duidelijk veel gemakkelijker en vaker in contact met onderzoekers dan de mensen zonder persoonlijke contacten.

Ook is genoemd dat men graag korte bondige samenvattingen zou zien die uitnodigen om het rapport al dan niet te bestellen of te downloaden.

5. Advies provincies

Provinciale beleidsmedewerkers met een coördinerende taak geven aan niet alles te willen weten, maar wel te willen weten wat er speelt. Artikelen in vakbladen en lijsten met samenvattingen van recente onderzoeken zijn voor hen vaak voldoende om te weten wat actueel is op hun vakgebied.

De informatiebehoefte van provinciale beleidsmedewerkers met een meer inhoudelijke taak is diepgaander: ze willen meer informatie, en de informatie die er is willen ze kunnen beoordelen op betrouwbaarheid, objectiviteit en toepasbaarheid (bruikbaarheid). Die kennis moet dan wel naadloos toepasbaar zijn, ook voor het eigen gebied. Een eventuele vertaalslag maken doen ze meestal niet zelf; daar gebruiken ze ingenieursbureaus voor. Alleen als het direct toepasbaar is, kunnen ze er wat mee. In de huidige praktijk komt het er op neer dat onderzoek pas bruikbaar is als de provincie het ook echt zelf heeft uitgezet en zelf opdrachtgever is.

Een aanbeveling die hieruit volgt is dat het meer algemene onderzoek voor LNV met een nabewerkingsfase uitgebreid zou kunnen worden waarin expliciet de bruikbaarheid voor provincies wordt verduidelijkt. Dit zou bijvoorbeeld kunnen doordat de onderzoekers in gesprek gaan met provincie-medewerkers. Dit om de volgende reden: provincies hebben behoefte aan verheldering van de onderzoeksresultaten voor hun eigen praktijkproblemen, zowel tijdens het onderzoek als bij de presentatie van het onderzoek. Zo voorkom je dat een onderzoeksrapport gebruikt wordt als 'munitie' voor of tegen een bepaalde maatregel.

Alterra heeft in 2001 een onderzoek gedaan naar de doorwerking van Gammakennis, getiteld: *Gammakennis voor de Groene Ruimte* (D.O. Cox, M.G.G. Neven en C.M. Volker) (hierna: Cox et al. 2001). Dit rapport geeft onder andere als manier om onderzoek beter bij het beleid te laten aansluiten het aanleveren van meer tussen- en eindproducten.

Dat kan twee kanten op werken: de provincies zijn beter geholpen, de vraag wordt helderder/scherper, en het onderzoek wordt gevoed met praktijkvoorbeelden.

Maatwerk

Om vanuit cluster EHS/thema 4 de provincies goed te bedienen is het nuttig om een onderscheid te maken in de verschillende functies bij de provincies. Sommige provincie-medewerkers willen graag in grote lijnen op de hoogte blijven. Die hebben dus een andere kennisbehoefte. Deze mensen kunnen dan ook elk op hun eigen wijze worden bediend. De 'grote-lijnen-specialisten' door regelmatig workshops te houden over nieuw en afgerond onderzoek, waarbij de inhoudelijk-specialisten worden uitgenodigd voor specifiek inhoudelijke onderwerpen. Ditzelfde onderscheid kan het cluster/thema 4 maken in attenderingsbulletins, al dan niet via internet of via een nieuw, gratis, blad.

Bijeenkomsten

Een advies is om vaker bijeenkomsten te organiseren, met name voor provinciale medewerkers met een inhoudelijke taak. Tijdens die bijeenkomsten staan problemen en kennisvragen van de provincies centraal en kunnen onderzoekers bij de provincies

aangeven welke kennis van thema 4 of het cluster van nut kan zijn bij problemen van de provincie. Aanleiding van een bijeenkomst kan het verschijnen van een (serie) onderzoeksrapport(en) zijn, maar ook een concrete beleidsvraag uit de provincie.

Samenvattingen

Het genoemde onderzoek van Cox et al. uit 2001 geeft tevens het belang van passende, goed leesbare samenvattingen. Samenvattingen dienen vooral de conclusies, eventuele aanbevelingen en toepassingsmogelijkheden te bevatten, zoveel mogelijk toegespitst op de gebruiker. Dat betekent dat het vaak gewenst is om verschillende samenvattingen te maken, gericht op verschillende groepen gebruikers (Cox et al. 2001).

6. Potentiële gebruikers

Bij provincies is het vrij helder wie er met cluster/thema 4-kennis aan de gang zou willen: praktisch werkende mensen die bezig zijn met normen en beleidsuitvoering. Het ligt voor de hand om, voor een groter bereik van de onderzoeksresultaten, de informatiebehoefte bij die groep nauwkeuriger in beeld te brengen en daar de onderzoeksprojecten en -verspreiding op af te stemmen.

Daarnaast kan nog apart gekeken worden naar het Interprovinciaal Overleg (IPO). Dit samenwerkingsverband houdt zich volgens de geïnterviewden nu nog nauwelijks bezig met onderzoek. Als provincies hun onderzoeksvragen bundelen zou dat een efficiëntieslag kunnen betekenen waardoor provincies goedkoper onderzoek kunnen inkopen. Zo heeft een provincie aanvullend onderzoek laten doen naar de relatie tussen depositie en natuur. Dit was aanvullend op de meer algemene studies van Alterra.

“De ‘eigen’ studie heeft het in zich dat we straks als provincie kunnen zeggen waar welke depositie moet verminderen om de gewenste natuurkwaliteit te kunnen realiseren. Eigenlijk zouden de provincies dit soort onderzoeken beter met elkaar kunnen afstemmen. Helaas is het IPO daarvoor te bestuurlijk gericht en komen dit soort onderwerpen nauwelijks ter sprake. Maar het zou natuurlijk heel logisch zijn als andere provincies het wel niet telkens zouden hoeven uitvinden.”

B Staatsbosbeheer

1. Gebruikers

We hebben gesproken met een adviseur ecologie voor de beheerders in de terreinen, ecologen bij diverse regiokantoren en een beleidsmedewerker bij de Unie van Bosgroepen.

2. Informatiebehoefte

De onderwerpen van het thema Abiotische randvoorwaarden sluiten goed aan bij de kennisbehoefte van de beheerders. Ze komen vaak praktische problemen tegen in de beheerpraktijk. Een beheerder vertelt:

“Wat veel voorkomt zijn problemen en vragen rondom het omzetten van landbouwgronden in natuurgebieden. Wij vragen ons af hoe we grond kunnen verarmen. Is het maken van greppels een optie? Of juist niet? Het lastige is dat de kennis hierover versnipperd (over verschillende onderzoeksrapporten) is en dat onderzoekers elkaar soms ook tegenspreken. Bovendien is elke praktijk situatie weer anders.”

Er is behoefte aan bundelen van kennis en uitwisseling van ervaringen uit de praktijk.

“Wat betreft het krijgen van informatie: het mooiste zou natuurlijk zijn als je direct van iemand advies zou kunnen krijgen over een specifiek probleem. Dit is natuurlijk een utopie, en via rapporten is informatie wel te vinden. Vroeger had Alterra wel meer last van ‘ivoren toren’ gedrag, er werd onderzoek gedaan dat maar voor een hele kleine groep mensen relevant was. Dat is nu een stuk beter, met name op het gebied van abiotiek.”

3. Toepassing

De kennis over abiotische randvoorwaarden (thema 4) wordt vooral gebruikt om beheerplannen op te stellen. Dat de onderwerpen van dit thema goed aansluiten bij de behoefte van beheerders blijkt onder andere uit de rapporten die genoemd zijn.

Rapporten over gebieden en onderwerpen als wildbeheer, natuurontwikkeling op voormalige landbouwgronden worden genoemd als kennis die wordt gebruikt in de praktijk. Als voorbeelden werden genoemd:

- rol van abiotische factoren op multifunctionele bossen;
- onderzoek onder de vlag van EGM/OBN;
- evaluatie uit EGM/OBN naar neveneffecten van nutriëntengiften in bossen;
- monitoringsonderzoek naar plaggen in arme naaldbossen;
- grondwater model Noord Nederland;
- moerasvogels;
- fysisch chemische aspecten van bodem (Rolf Kemmers);
- rapport over kalkstoffen;
- onderzoeken naar pitrus;
- fosfaathuishouding in de bodem;
- fosfaat- en waterhuishouding;
- wildbeheer (Groot-Bruinderink).

De ecologen weten niet altijd of iets van het cluster en daarbinnen van thema 4 is en niet alle rapporten vinden ze even bruikbaar voor hun beheerpraktijk. De praktijk is ook niet altijd de doelgroep van het onderzoek.

Nieuwe kennis van Alterra zorgt soms voor aanpassing van beheer:

“Onderzoek van Van den Burg uit de Dorschkamptijd over voedingsstoffen in bossen leidde ertoe dat op grote schaal nutriëntengiften werden toegepast. Recentelijke evaluatie van Alterra (EGM/OBN) laat zien dat nutriëntengiften leidden tot onvermoede neveneffecten. Naar aanleiding hiervan zijn de grootschalige nutriëntengiften stopgezet.”

4. Vorm

De beheerders zouden graag zien dat de huidige kennis beter ontsloten wordt en er meer interactie en daardoor meer begrip is tussen beheerders en onderzoekers.

Kennisontsluiting

Beheerders hebben de meeste behoefte aan concrete, praktijkgerichte rapporten:

“De bruikbaarheid van de rapporten is heel wisselend. Hoe specifieker ze over een gebied gaan, hoe beter ze bruikbaar zijn. Aan de andere kant kunnen de algemenere rapporten ook wel gebruikt worden in bijvoorbeeld het opstellen van visies.”

Het vroegere, gratis Boomblad werd goed gebruikt. Dat het niet meer gratis is wordt als gemis ervaren:

“Momenteel gaat de verstrekking van Alterra-onderzoek niet optimaal. Vroeger had je Boomblad met allerlei signalementen erin en dat was wel handig. Nu weet je als SBB-ecoloog lang niet alles wat er verschijnt. Wel haal ik veel uit ‘De Levende Natuur’.”

Beheerders hebben verder behoefte aan antwoorden op hun praktijkgerichte vragen en aan bruikbare toepassing van de kennis in de beheerpraktijk.

“Wat fijn zou zijn is als er een samenvatting/uittreksel zou komen van de verzamelde informatie waarbij die vertaald wordt naar de beheerpraktijk. Dus een samenvatting van beheergerichte zaken van de afgelopen 5 tot 10 jaar.”

Beheerders hebben geen behoefte aan abstracte kennis, zoals proefschriften:

“Proefschriften zijn voor ons ongeschikt als bron van kennis.”

Een beheerder geeft een suggestie: een bemande servicedesk:

“Wat heel fijn zou zijn is een soort bemande servicedesk, een ondersteunde zoekfunctie. Met name bij problemen die een beetje buiten mijn gezichtsveld liggen is het lastig om uit het vele onderzoek wat er wordt gedaan relevante rapporten te vinden, waardoor deze informatie voor mij in feite verloren gaat. Dit zou de toepasbaarheid van de onderzoeken kunnen verhogen.”

Interactie tussen beheerders en onderzoekers

Workshops worden genoemd als goed middel voor het uitwisselen van kennis.

“Ik heb meerdere malen workshops bijgewoond, die ik zeer hoog waardeer, vooral door de link met de dagelijkse praktijk van de beheerder die kan worden gelegd. Er is inmiddels veel bekend over de problematiek van de abiotiek, maar voor beheerders is dat vaak moeilijk te volgen. Workshops zijn een goed middel.”

Rolf Kemmers wordt genoemd als een onderzoeker die dichtbij de praktijk staat, veel contact heeft met de beheerders zelf, en die ook nuttige onderzoeken doet ten gunste van de praktijk: bijvoorbeeld in verband met de pitrusproblematiek. Dit wordt zeer gewaardeerd: de kennis is nuttig en goed bruikbaar, juist door de interactie tussen beheer en praktijk. Doordat hij zo dicht bij de beheerders staat, kunnen zij de kennis meteen gebruiken, in plaats van af te moeten wachten totdat het rapport verschijnt.

Een ecooloog vertelt:

“In opdracht van directie Kennis is de veldwerkplaats Beekdalen opgericht, waar vraaggestuurd onderzoek wordt gedaan, waardoor er meer interactie is tussen wetenschap en beheerders. Meer interactie tussen onderzoekers en beheerders vind ik een positieve zaak. Bijvoorbeeld in de situatie waar Staatsbosbeheer ervoor kiest om een vloeisysteem niet in te stellen. Het is een logisch gevolg van de keuze om de bronbeek Springendalse beek zo natuurlijk mogelijk te laten ontwikkelen met de kenmerkende macro-fauna en bron- en beekdalvegetaties. Een onderzoeker die niet op de hoogte is van de afweging blijft volhouden dat het een vloeisysteem zou moeten worden. Door intensiever contact tussen onderzoekers en beheerders kan er wederzijds begrip komen.”

5. Advies Staatsbosbeheer

Vindbaarheid

Nu is het opzoeken van bepaalde kennis op het internet of in rapporten een hele klus, en dit kost voor de beheerder vaak te veel tijd. Daarom is het advies om voor deze doelgroep meer aandacht te geven aan de vindbaarheid van de onderwerpen/rapporten/kennis.

Maak een zoekstelsel dat goed aansluit bij de praktijk. Door het beheer wordt aangegeven dat de 'zoekgang' anders moet zijn dan die van titels, jaartallen en auteursnamen. Het is een gemiste kans als (potentiële) gebruikers de informatie niet weten te vinden terwijl de informatie er wel is. Onderzoek aan de hand van concrete vragen uit de praktijk van Staatsbosbeheer aan welke eisen een zoekstelsel voor hen moet voldoen. Dit kan leiden tot verbetering van bestaande zoekfuncties of tot voorlichting over de huidige functies.

Ook is er behoefte aan een ondersteunde zoekfunctie. Daarom is het advies om de haalbaarheid van een bemande servicedesk te onderzoeken. Achterhaal onder andere hoe het cluster EHS de vragen op een zinnige, vlotte, klantvriendelijke en betaalbare manier kan afhandelen. Hier is de vraag of men bekend is met de huidige Helpdeskfunctie en of die verbeterd moet worden of dat er voorlichting over deze functie gegeven moet worden.

Omdat de middelen waar deze groep behoefte aan heeft grotendeels al in enige vorm bestaan, moet de vraag achter die behoefte verhelderd worden. Vindt men de huidige praktijk onvoldoende, is men onbekend met de mogelijkheden die er zijn, of wil men kennis die op maat wordt aangeboden? Dit zou nader verkend moeten worden.

After-sales en gebruikershandleiding

Denk voorafgaand aan een onderzoek al aan de communicatie tijdens het hele proces en dus ook het natraject. Een brochure of folder als einddoel kan de focus van een onderzoek in positieve zin beïnvloeden. Spreek daarom van tevoren af wat de eindproducten worden en zorg dat er altijd een praktisch hanteerbare handleiding in de rapporten staat (of als aparte bijlage verschijnt) met daarin de belangrijkste handvatten en conclusies. Dit werkt als gebruikershandleiding: voor wie is het, wat kan je er direct mee, wat kan je er indirect mee? Hoe gebruik je het dan? Dat maakt het voor beheerders gemakkelijker om te doorgronden of en wat ze aan het rapport/product hebben.

Ook kan er bij het opstellen van werkplannen een checklist worden toegevoegd waarop wordt aangegeven hoe onderzoeksresultaten worden overgedragen aan de 'gedetecteerde' (sub)doelgroepen, dus de gebruikers die duidelijk in beeld zijn.

Vorm van onderzoeksresultaten

De *rapporten* moeten zeker blijven bestaan (i.v.m. kennisdoorstroming richting andere gebruikers, zoals collega-onderzoekers, onderzoekers en docenten op hogescholen en universiteiten, adviesbureaus), maar daarnaast dus *praktische folders of rapporten*. Het zal voor de beheerpraktijk goed werken als er (onderzoeks)rapporten, informatiefolders of artikelen worden geschreven, specifiek gericht op veel voorkomende problemen in het veld (bijvoorbeeld pitrus). Hierbij is het nodig dat die producten in overleg met beheerders tot stand komen (terugkoppeling teksten en inhoud). De teksten moeten op de doelgroep toegespitst zijn, met praktische handvatten. De praktijkervaringen van de onderzoekers, opgedaan tijdens veldbezoeken, kunnen een aanzet geven tot het schrijven van de rapporten of folders. De *artikelen* kunnen bijvoorbeeld worden geschreven voor het vakblad 'Natuur Bos Landschap', 'De Levende Natuur' of 'Landwerk'.

Otto Cox (Cox et al. 2001) noemt als een van de belangrijkste kennisproducten artikelen in vakbladen. Met als aandachtspunt: leg de nadruk op conclusies en toepassingsmogelijkheden. Wetenschappelijke artikelen worden zelden door beleidsmedewerkers (en dus ook niet door beheerders, red.) gelezen.

Interactie

Meer aandacht voor interactie tussen onderzoekers en beheerders wordt belangrijk gevonden: dit zorgt ervoor dat de resultaten beter en sneller bruikbaar zijn in de praktijk en er meer begrip is tussen onderzoeker en beheerder onderling.

De groep beheerders hecht veel waarde aan het oplossen van praktijkproblemen in het veld en het halen van (natuur)doelstellingen. Daarom zal het zeker lonen als de onderzoekers het veld in gaan en in contact komen met beheerders. Beheerders kunnen dan direct hun vragen bij de onderzoeker neerleggen.

Met bijvoorbeeld veldbezoeken krijgt onderzoek een 'gezicht'. Dit werkt gunstig voor het leggen van contacten. Dit wordt ondersteund door Otto Cox (Cox et al. 2001): Persoonlijk contact tussen onderzoeker en beleidsmedewerker (ook beheerder red.) moet bestaan uit gerichte informatie-uitwisseling (maatwerk) en het relationele aspect (gevoel achter de woorden).

Cox et al. (2001) geeft aan dat een adviesrol van onderzoekers de doorwerking van kennis kan bevorderen. Dat betekent wel dat de adviesvaardigheden van onderzoekers vergroot moeten worden om de grenzen en valkuilen te kennen.

(Persoonlijke) PR

Geadviseerd wordt om een aantal positieve voorbeelden intern in het cluster te bespreken om te achterhalen waarom het ene onderzoek wel bij de doelgroep terecht komt en waarom het andere niet. Wat heeft de ene onderzoeker er voor moeten doen, of kwam de publiciteit en daarmee de doelgroep vanzelf op hem af? Maak aan de hand van concrete voorbeelden bespreekbaar wat goede en minder goede manieren zijn om het eigen onderzoek naar buiten te brengen, wie daar een rol in spelen en in hoeverre je als onderzoeker in de 'picture' moet staan. Een voorbeeld hierbij is Rolf Kemmers. Hij wordt door de beheerders genoemd als iemand die veel interactie heeft met beheerders. Als dat aansluit bij de gewenste rolverdeling kan overwogen worden om meer onderzoekers op de manier van Rolf Kemmers te laten werken, bijvoorbeeld door hem andere onderzoekers te laten begeleiden/instrueren.

C Natuurmonumenten

1. Gebruikers

We hebben gesproken met vijf van de zes regio-ecologen van Natuurmonumenten. Eén van hen is gedetacheerd vanuit het centrale kantoor van Natuurmonumenten ('s Graveland). Hun activiteiten kunnen als volgt worden samengevat:

- aanspreekpunt voor beheerders;
- contact met provincies;
- betrokken bij projecten;
- kennismakelaar tussen het centrale kantoor en de regio;
- opstellen plannen voor natuurbeheer;
- ondersteunen van de regiostaf.

Allen kennen zij Alterra. Sommigen hebben bij Alterra of voorlopers daarvan gewerkt of stage gelopen. Alterra wordt gezien als een toonaangevend onderzoeksinstituut en als een autoriteit. Met als kanttekening dat het onderzoek soms 'ver van het bed' van deze regio-ecologen is. Het cluster EHS en thema 4 waren veel minder bekend, waardoor het bij deze interviews slechts beperkt mogelijk was om de gesprekken op thema-niveau te voeren. Dus is het breder ingezet.

De groep regio-ecologen ziet de onderzoeksresultaten vooral via rapporten. Zij komen aan de rapporten door ze zelf via de Alterra-website te downloaden, op te zoeken in de centrale Natuurmonumentenbibliotheek, via tips van directe collega's of via het centrale kantoor van Natuurmonumenten in 's Graveland. Ook achterhalen ze rapporten via artikelen in vakbladen. Genoemd werden: 'Natuur Bos Landschap', 'De Levende Natuur', 'Boomblad', 'Landschap' en 'Vogelbescherming'.

2. Informatiebehoefte

De ecologen van Natuurmonumenten hebben behoefte aan 'no-nonsense' informatie. Het onderzoek moet toepasbaar zijn en aansluiten bij hun praktijk. Dit is nu nog niet altijd het geval.

"Soms sluit een op het oog veelbelovend onderzoek niet voldoende aan op de praktijk. Bijvoorbeeld bij onderzoek naar ontwikkeling van natuur op voormalige landbouwgronden, waarbij niets gezegd wordt over vervolgbeheer."

Er lijken twee criteria te zijn voor het nut van onderzoek voor deze ecologen:

- mate waarin het bruikbaar is voor actuele beheersvraagstukken;
- mate waarin het praktisch toepasbaar is.

"Wat ik belangrijk vind is dat het onderzoek toepasbaar is. Beheerders zouden onderzoekers af en toe moeten remmen wanneer die hun voorstellen nog moeten schrijven." "Mensen opzoeken in het veld is belangrijk en hartstikke goed."

Waar geen behoefte aan is, is herhaling in onderzoek.

“Veel van het onderzoek wordt herkauwd. Vooral sommige universiteiten maken zich hieraan schuldig; er wordt zo soms veel geld over de balk gegooit.”

3. Toepassing

Het is voor de groep ecologen niet altijd duidelijk welk onderzoek precies van het cluster EHS of van Alterra afkomstig is. Er wordt ook onderzoek gedaan door universiteiten van Utrecht en Nijmegen en door KIWA, Nijmegen Beware en ingenieursbureaus. Ook komt veel kennis via OBN-teams. Daardoor is er niet altijd inzicht in het directe gebruik van onderzoeken uit het cluster en thema 4.

“Ik zou vaak niet weten wat de inbreng van Alterra sec is in bepaalde onderzoeken. Voor mij zijn de OBN-teams belangrijk.”

“Erg nuttig voor mij was een rapport over het onderzoek naar nutriënten voor het Naardermeer. Dit heeft mij geholpen bij het maken van plannen voor een vergelijkbaar natuurgebied.”

“Het helpt mij om betere adviezen te geven of mijn kennis bij te spijkeren. Een rapport over grondwater-regimes heb ik gebruikt in rapporten over inrichtingsplannen.”

De respondenten uit deze groep kunnen voorbeelden noemen van rapporten die zij hebben gebruikt, zonder zeker te weten of ze van cluster EHS/thema 4 zijn:

- Waterberging in natuur.
- Analyse over de effectiviteit van de EHS in Brabant.
- Grote grazers (van Geert Groot Bruinderink).
- Fosfaat in de bodem: afgraven of grond uitmijnen (van Rolf Kemmers).
- Afgraven van de toplaag in de Achterhoek en de Graafschap.
- Middel- en Oostduinen.
- Verlichtingsonderzoek.
- Herten & wilde zwijnen.
- Weidevogels.
- Effecten van verbindingen/EHS (door Edgar van de Grift).
- Natuurontwikkeling in Gelderland.
- Dood hout in bossen.
- Hoogveen en grasveen.
- Vernatting en overstroming van graslanden.

Uit deze lijst voorbeelden zijn er slechts twee afkomstig uit thema 4 en vijf uit het cluster.

Naast rapporten wordt ook een enkele keer een computerprogramma/model genoemd:

- Waterlood: *“Dat is een programma om toekomstige vegetatietypes te voorspellen. Daar verwacht ik gebruik van te gaan maken.”*
- Abiotische randvoorwaarden voor natuurdoeltypen.

- Turboveg.
- SynBioSys.

Aan drie van de genoemde modellen is gewerkt vanuit het cluster, waarvan twee vanuit thema 4.

4. Vorm

Er is behoefte aan korte attendering van nieuw interessant onderzoek, via e-mail-nieuws of een website.

“Korte attendering werkt voor mij het beste. Gewoon weten wat er aan onderzoek bestaat. De informatie zelf gebruik je pas wanneer je met een concreet project bezig bent.”

Verder worden gratis downloadbare rapporten genoemd. Soms willen zij zelf naar deze rapporten zoeken, soms laten zij dit over aan collega's op het centrale kantoor in 's Graveland.

Ieder van deze ecologen heeft het druk en heeft geen tijd en prioriteit om bijeenkomsten te bezoeken. Wel wil men het nieuws kunnen vinden via tijdschriften. Deze hoeven niet glossy te zijn, maar wel informatief.

“Ik mis zoiets als dat handige overzicht dat in het vroegere gratis Boomblad stond. Nu is het meer een glossy, waar voor betaald moet worden. Dat heeft voor mij niet. Als ik de informatie maar overzichtelijk krijg.”

Kennis Online is onbekend bij deze groep. Eén keer worden interne themadagen genoemd die als nuttig worden ervaren. En de veldwerkplaatsen, *“maar die staan nog in de kinderschoenen”*.

5. Advies Natuurmonumenten

Kennis van het cluster wordt gebruikt voor actuele beheersvraagstukken, vooral verwerkt in beheerplannen en het praktisch toepassen in de praktijk.

Zichtbaarheid en attendering

Om te beoordelen of kennis die vanuit het cluster komt door de ecologen van Natuurmonumenten gebruikt kan worden bij het schrijven van hun (beheer)plannen hebben zij behoefte aan attendering op dat onderzoek. Vind een goede manier om deze ecologen op lopend en afgerond onderzoek te attenderen. Alterra moet goed zichtbaar zijn voor deze groep. De medewerkers van Natuurmonumenten hebben hierbij de volgende wensen geuit:

- In papieren uitgaven: zoals het vroeger in het gratis Boomblad stond werd als positief ervaren. Kan daar op een of andere manier bij aangesloten worden? Kan de vorm zoals die gebruikt werd in dat Boomblad 'gekopieerd' worden naar een ander bestaand vakblad? Etc.
- In elektronische nieuwsbrieven: aansluiten bij bestaande nieuwsbrieven of zelf iets op dit vlak opzetten.

- Via de Alterra-website.
- Via een vraagbaak/servicedesk: is er een centraal punt of kan er een centraal punt opgezet worden vanuit het cluster EHS waar deze mensen hun vraag neer kunnen leggen? Bijvoorbeeld: ik moet een beheersadvies schrijven over onderwerp XYZ, hebben jullie op dat gebied onderzoek uitgevoerd of loopt er op dit gebied iets?;
- De rapporten die verschenen zijn moeten goed vindbaar en raadpleegbaar zijn. Voorkeur van deze groep is dat deze rapporten gratis downloadbaar zijn. Kijk of het mogelijk is dit te realiseren via internet en zorg dat deze rapporten eenvoudig te vinden zijn.

Opmerkelijk is dat al deze geuite wensen van de ecologen van Natuurmonumenten wensen zijn voor communicatie-uitingen die al bestaan.

- Boomblad bestaat nog steeds, alleen is een abonnement niet meer gratis.
- Er bestaat een elektronische nieuwsbrief E-news van Kennis Online die tweewekelijks verspreid wordt.
- Er bestaat een Helpdesk waar men vragen kan stellen.
- Alle Alterra rapporten zijn heel eenvoudig op de website van Kennis Online en Alterra te vinden en gratis te downloaden. Er bestaat ook een eenvoudig hanteerbare zoekfunctie om publicaties te vinden.

Maatwerk

De beheerders geven duidelijk aan behoefte te hebben aan de kennis uit het cluster. Tevens geven ze aan dat de kennis hen niet altijd bereikt of niet direct toepasbaar is. Om verbeteringen mogelijk te maken, is het belangrijk te achterhalen of men de bestaande communicatiemiddelen niet kent of behoefte heeft aan meer specifieke informatie. Onbekendheid en, zoals wordt aangegeven, "*weinig tijd of geen prioriteit*" lijken het tot zich nemen van kennis negatief te beïnvloeden. Het optimaliseren van bestaande informatiekkanalen is een belangrijk advies om de kennis te verspreiden. Maatwerk lijkt daarbij een belangrijk aspect.

Praktische toepasbaarheid

Vrijwel alle geïnterviewden geven aan dat het onderzoek meerwaarde kan hebben als het beter aansluit bij de praktijk. Mogelijkheden daarvoor zijn:

- Betrek in de fase dat het projectplan wordt opgesteld de beheerpraktijk. Luister goed naar hen; dat kan het onderzoek verrijken (een verdieping van de onderzoeksvraag) en maakt de toepasbaarheid van de resultaten groter.
- Schrijf onderzoeksresultaten in voor de doelgroepen begrijpelijke taal. Houd er daarbij rekening mee dat sommige mensen een MBO-opleiding hebben genoten.
- Besteed veel aandacht aan het presenteren van de resultaten. Maak kenbaar aan de doelgroep(en) wat de uitkomsten zijn. Idealiter in de vorm van rechtstreeks contact met beheerders of intermediairs.
- Vertaal de onderzoeksrapporten naar bruikbare adviezen voor de beheerpraktijk (maatwerk).

Uit de interviews kan opgemaakt worden dat het beheer meer betrokken wil zijn bij het onderzoek. Dat is terug te zien in de vertegenwoordiging van beheer in het clusterbestuur en het sluit aan bij de beweging van LNV naar een bredere

vraagstelling, ten opzichte van de situatie waarin LNV als opdrachtgever de vraagstelling en doelgroep bepaalde.

Artikelen

Voor deze groep beheerders zijn de tijdschriften een belangrijk medium om aan informatie te komen. Het is daarom raadzaam om specifiek voor deze groep beheerders, die waarschijnlijk groter is dan alleen de regio-ecologen van Natuurmonumenten, artikelen te publiceren waarin de rapporten uit thema 4 worden besproken. En dan niet louter als samenvatting van het rapport, maar specifiek gericht op de beheerders, inclusief gebruikersinformatie.

Modellen

Onderzoek samen met de gebruikers hoe de programma's gebruiksvriendelijker kunnen worden. Blijkbaar komen de verwachtingen niet altijd overeen met de wensen uit de praktijk. Ga samen met de gebruikers na wat de verwachtingen zijn, hoe de programma's momenteel werken en hoe het beter kan.

Kennisontsluiting en Kennis Online

Zorg voor een betere ontsluiting van de kennis en, heel belangrijk, attendeer mensen op het bestaan van bijvoorbeeld Kennis Online. Dat systeem kan, wellicht met wat aanpassingen, ook heel geschikt zijn voor beheerders.

D Ingenieurs- en adviesbureaus

1. Gebruikers

Geïnterviewd zijn ecologen, projectmanagers voor het natuurveld (Natura 2000-projecten, natuurontwikkeling, beekherstel, etc.), teamleider ecologie, natuur & landschap, projectleiders bodemonderzoeken en RO-vraagstukken, landschaps-ecologen, ecologische adviseurs. Deze mensen zijn werkzaam voor kleine, middelgrote en grotere adviesbureaus. De bureaus geven adviezen aan gemeenten, provincies, Rijkswaterstaat, woningbouwverenigingen en particulieren. Vragen die ze zoal krijgen zijn: wat zijn de effecten op de natuurwaarden als je een bepaalde ingreep doet (huizen bouwen, fietspad aanleggen, natuurvriendelijke oevers aanleggen, waterpeil verlagen, etc.) en wat moet je doen als bestaande natuurgebieden zich niet goed ontwikkelen?

2. Informatiebehoefte

De geïnterviewde personen, die werkzaam zijn bij een advies- of ingenieusbureau maken gebruik van kennis van Alterra, die meestal vrij abstract is, en combineren dit met kennis die ze zelf ontwikkelen door praktijkervaring of eigen onderzoek. Daarnaast zetten sommige bureaus of opdrachtgevers experts van Alterra in. Een ecooloog werkzaam bij een middelgroot adviesbureau geeft nog aan:

“Daarnaast is het altijd goed om Alterra-informatie te gebruiken in je werk. Alterra levert namelijk gezaghebbende bouwstenen en dat is altijd goed voor bijvoorbeeld een beheerplan.”

Sommige personen bij adviesbureaus (DHV, Grontmij) gebruiken de modellen van Alterra, anderen kunnen niet zo veel met de modellen, omdat ze in hun ogen te abstract zijn:

“De bruikbaarheid van de rapporten wisselt heel erg. Steeds vaker zijn de onderzoeken erg modelmatig en abstract en daar heb je als ingenieusbureau niet veel aan. Zeker de onderzoeken die samen met het MNP gedaan worden, zijn nauwelijks bruikbaar. Vaak doen de titels van de rapporten meer vermoeden, maar blijkt het toch weer een modelstudie te zijn waar ze hebben gespeeld met een of meerdere parameters.”

De advies- en ingenieusbureaus hebben behoefte aan onderzoeksrapporten met objectieve informatie. Dat is ook wat ze aan de informatie van Alterra waarderen: dat het objectief is, en niet (erg) gekleurd door politieke keuzes of de markt. Dit moet vooral zo blijven, volgens een geïnterviewde.

De onderzoeksrapporten moeten goed vindbaar zijn: lijsten met recente onderzoeksrapporten, goede zoekfuncties op het internet, ‘downloadbare’ rapporten, etc. De meeste geïnterviewden kunnen benodigde informatie goed vinden.

Enkele geïnterviewden noemden artikelen in tijdschriften, bijvoorbeeld in 'De Levende Natuur', als 'handig', om een indruk te krijgen van het onderzoek, al willen ze dan daarbij nog wel het rapport kunnen vinden, onder andere voor het nalezen van de methode van onderzoek en de uitgebreide resultaten.

“De artikelen geven een soort samenvatting en op basis daarvan beoordeel ik of ik het rapport ga bekijken.”

Experts, werkzaam bij Alterra, die worden ingezet binnen de projecten moeten wel goed vindbaar zijn. Sommige geïnterviewden geven aan dat het een speurwerk is de juiste personen te vinden.

De meeste geïnterviewden verkiezen recent onderzoek ten opzichte van ouder onderzoek. Ze willen graag de meest actuele kennis. Een geïnterviewde zegt het volgende:

‘Nu wordt er veel meer interdisciplinair onderzoek gedaan, bijvoorbeeld onderzoek naar beleving in combinatie met ecologie. Dat is een gunstige ontwikkeling. Vroeger kwam er uit een onderzoek een resultaat met aanbevelingen voor maatregelen die soms weer nadelige effecten had op andere terreinen. Dit wordt door het doen van interdisciplinair onderzoek tegengegaan.’

3. Toepassing

De ecologen die werkzaam zijn bij de advies- en ingenieurbureaus kennen Alterra en een aantal onderzoeken van cluster EHS goed. Ze gebruiken de kennis om vragen van provincies, gemeenten en/of particuliere organisaties te beantwoorden. Bij het opstellen van beheerplannen wordt veel gebruik gemaakt van onderzoek naar dosis-effectrelaties, bijvoorbeeld het effect van ammoniak op de natuur. Een ander voorbeeld van een toepasbaar onderzoek is het onderzoek naar grasetende vogels (hoe zit het met de consumptie van gras door ganzen?). Verder zijn als voorbeeld genoemd:

- applicatie Waternood (*“geeft antwoord op de vraag welke eisen verschillende typen natuur aan de waterhuishouding stellen”*);
- website SynBioSys;
- onderzoeken over bodemkwaliteit en natuur;
- onderzoek naar effect ammoniak op de natuur;
- model LARCH (*“gebruik ik voor advies bij het tegengaan van ontsnippering en behoud van soorten”*);
- onderzoek naar faunapassages;
- waterberging;
- bodemonderzoek.

Een landschapsecoloog werkzaam bij een groot adviesbureau vertelt:

‘We zijn goed op de hoogte van resultaten van recent onderzoek met betrekking tot abiotische randvoorwaarden voor natuurbeheer. We gebruiken het tot op de details, we gebruiken de software intensief, we maken combinaties van kennis. We gebruiken veel kennis van Rolf Kemmers en Han Runhaar. De software is ook goed koppelbaar met GIS. De uitkomsten van de modellen geven richtingen aan. De praktijk is eigenlijk altijd anders, toch is de kennis goed toepasbaar: we gebruiken het om onze gedachten te bepalen. Ik gebruik Waternood en GGOR, we doen ook veel met de invloed van licht en verkeer op de ecologie.’

4. Vorm

De geïnterviewden maken veel gebruik van Alterra-rapporten, veelal in digitale vorm. Sommigen (met name degenen die een meer coördinerende taak hebben) lezen artikelen in vakbladen. De e-mailservice (E-news) met recente onderzoeksrapporten wordt zeer gewaardeerd. De mensen die meer inhoudelijk werken, zoals ecologen,

hebben behoefte aan een goede zoekfunctie of de bibliotheek. Omdat er nogal eens experts van Alterra worden ingezet, of kennis wordt uitgewisseld, zijn ontmoetingen met onderzoekers een goed hulpmiddel. (Veld)symposia of excursies lijken hiervoor geschikt.

“Ik houd me bezig met het aansturen van bodemonderzoek en RO-vraagstukken. Ik communiceer veel richting klanten. Ook doe ik veel in de initiatieffase van een project: ik maak de offertes. Ik krijg de kennis via de site van Boomblad. We raadplegen rapporten, we printen ze uit en voegen ze toe aan het dossier. Vaak zijn de rapporten geschreven in samenspraak met andere, grotere adviesbureaus, dan kijk je daar nog eens kritisch naar. Dit sluit goed aan bij onze behoefte.”

“Vaak zijn de rapporten op literatuur gebaseerd; wat mij betreft mag er meer veldkennis in.”

“We hebben veel contact met Rolf Kemmers, specialist bodemecologie. We hebben veel samengedaan, waaronder de organisatie van een presentatie. Deze presentatie werd goed ontvangen.”

5. Advies ingenieurs- en adviesbureaus

Binnen de advies- en ingenieursbureaus is een aantal groepen te onderscheiden:

1. Mensen met een meer coördinerende taak, zoals project- of afdelingsleiders.
2. Mensen met een meer inhoudelijke taak, zoals voor dit cluster: ecologen.

Verder kunnen we de advies- en ingenieursbureaus opdelen in kleinere en grotere adviesbureaus.

Maatwerk voor coördinatoren

De informatiebehoefte van de eerste groep: mensen met een coördinerende taak, is slechts globaal. Deze mensen willen niet teveel weten, maar wel weten wat er speelt. Artikelen in vakbladen en lijsten samenvattingen van recente onderzoeken zijn voldoende om te weten wat actueel is op het vakgebied. Ook willen ze inzicht in de mensen achter de onderzoeken: ze willen weten wie ze waarvoor kunnen benaderen, om eventueel in te zetten als expert of klankbord voor het oplossen of adviseren van zaken in de adviespraktijk.

Om deze groep beter te bedienen is het nodig meer te publiceren in vakbladen. Verder zal het publiceren van lijsten met recente onderzoeken inclusief contactpersoonsgegevens beter aansluiten bij de informatiebehoefte van deze groep.

Maatwerk voor ecologen

De informatiebehoefte van de tweede groep, mensen met een meer inhoudelijke taak, is diepgaander: ze willen meer informatie, en de informatie die er is willen ze kunnen beoordelen op objectiviteit en toepasbaarheid (bruikbaarheid). Ze gebruiken de kennis van Alterra naast hun eigen praktijkkennis en -situatie.

Naast de artikelen en lijsten met samenvattingen is het nodig dat ze toegang krijgen tot uitgebreide rapportages, waarin naast de resultaten de methodiek beschreven is. Het lijkt erop dat het voldoende is als ze de rapporten kunnen downloaden en uitprinten. Ook is een goede zoekfunctie nodig op het internet (met trefwoorden).

Ook deze groep mensen wil weten welke mensen ze kunnen benaderen als expert of klankbord. Deze groep heeft ook aangegeven dat ze resultaten uit de praktijk terugkoppelen richting Alterra. Excursies, veldsymposia, lezingen, etc. kunnen bij deze groep mensen een nuttig hulpmiddel zijn om kennis uit te wisselen.

De inhoudelijke adviseurs bij grotere adviesbureaus (zoals DHV en Grontmij) gebruiken relatief abstracte kennis, ook modellen. De inhoudelijke adviseurs bij kleinere adviesbureaus gebruiken voornamelijk praktische kennis.

Excursies en veldsymposia

Zorg dat er zoveel mogelijk onderzoekers aanwezig zijn op allerlei veldsymposia en excursies. Daar zijn persoonlijke gesprekken mogelijk, daar laat je als Alterra zien dat je geïnteresseerd bent in de praktijk en in de opinie en kennis van anderen. Onderzoek de mogelijkheid om excursiebezoek in te plannen in onderzoeksprojecten. Evalueer na afloop van deze bijeenkomsten goed en deel de opgedane ervaringen met collega's.

Interactie

Leg goede naam- en adreslijsten aan met medewerkers van adviesbureaus. Als duidelijk is wie wat doet en duidelijk is welke bureaus met welke projecten bezig zijn, dan is het ook makkelijker communiceren met de juiste personen en verlaag je de drempel om mensen individueel of eventueel in groepsverband uitleg te geven over rapporten en onderzoeken en deze eventueel te bediscussiëren. Zorg ervoor dat deze groep mensen de achtergronden van de onderzoeken na afloop van de bijeenkomsten goed kan doorgronden zodat ze dezelfde methode of informatie in hun eigen werk kunnen gebruiken en eventueel later nog eens met de onderzoeker contact op kunnen nemen voor aanvullende informatie.

E Rijksdiensten (LNV, MNP, DLG)

1. Gebruikers, 2. Informatiebehoefte, 3. Toepassing

Deze drie onderdelen worden voor de rijksdiensten samen behandeld omdat bij deze doelgroep de opdrachtgever niet altijd de gebruiker is en de opdrachtgever dus ook niet altijd zelf de informatiebehoefte heeft. Het al dan niet gebruiken van de kennis hangt daar nauw mee samen.

Het ministerie van LNV is directe gebruiker van zogenaamde strategische kennis. Die kennis (scenario's, evaluaties en langetermijnverkenningen) is nodig om het eigen LNV-beleid te onderbouwen. Beleidsmedewerkers op alle terreinen houden zich hier mee bezig. Daarnaast zijn er de beleidsmedewerkers die zich bezighouden met praktischer problemen uit de praktijk zoals het ammoniakprobleem, verdroging of verzuring. Zij moeten het LNV-beleid op dit vlak vormgeven. Hiervoor hebben zij weliswaar kennisvragen en zetten zij onderzoek uit maar het is niet helemaal duidelijk hoe die kennis vervolgens doorstroomt naar het uitvoeringsniveau van de provincies en de natuurbeheerders.

In sommige gevallen heeft het ministerie zelf een praktische vraag. Een vaak genoemd onderwerp is het toetsingskader ammoniak-Natura2000. Onderzoek van Alterra heeft voor het toetsingskader een praktisch hanteerbaar model opgeleverd waarmee berekend kan worden of veehouderijbedrijven, rekening houdend met de ammoniakemissie, mogen uitbreiden rond een Natura2000-gebied.

Een van de LNV-respondenten heeft aangegeven dat voor een betere vraagarticulatie en doorstroming van kennis, de provincies meer bij het onderzoek betrokken moeten worden.

Bij de twee andere rijksdiensten die we hebben geïnterviewd (MNP en DLG) liggen de zaken weer net wat anders dan bij LNV. Beide hebben de ervaring dat onderzoeken voor hun doeleinden pas echt goed bruikbaar zijn als ze zelf opdrachtgever zijn. Het zitting hebben in een begeleidingscommissie maakt de resultaten van onderzoek nog niet altijd geschikt voor direct eigen gebruik, zo meent het MNP.

Ook DLG zet regelmatig eigen onderzoeken uit:

"Dat soort zelf uitgezette onderzoeken zijn nu eenmaal wel eens nodig omdat andere rapporten dan net te algemeen zijn om er in de praktijk iets mee te kunnen. Slechts af en toe kan ik rapporten gebruiken die voor andere situaties zijn geschreven maar ook toepasbaar zijn op het eigen gebied."

Respondenten noemen een aantal onderzoeken:

- Kritische depositieniveaus en targetdeposities gebruik binnen de UN-ECE LRTAP conventie. Dit is genoemd door een gebruiker, maar levert volgens de respondent nog net niet de juiste informatie voor de wettelijke taak om in Europees verband informatie uit te wisselen.

- Bonanza: is een goed voorbeeld van een onderzoek/model dat goed bruikbaar zou kunnen zijn als het optimaal werkt. Is samen met de opdrachtgever ontwikkeld en daarmee ook goed op maat gesneden.
- Rapport effecten verontreinigingen op natuur. De bruikbaarheid zou volgens de respondent bij de provincies moeten liggen.

4. Vorm

De respondenten geven nu aan dat zij via Kennis Online, de Alterra-website en het toesturen van rapporten goed op de hoogte zijn van het onderzoek. Zeker de opdrachtgevers van de onderzoeken hebben al in een vroeg stadium contact met de onderzoekers. Over andere onderzoeken in het cluster/thema, onderzoeken dus die zij niet zelf begeleiden, kunnen ze geen algemene uitspraken doen. Soms zijn die onderzoeken ook voor henzelf bruikbaar, andere keren weer niet. De indruk is dat men op het eigen terrein de informatie goed bijhoudt, en op andere terreinen minder. Er is geen signaleringssysteem binnen LNV om elkaar goed op de hoogte te houden van de onderzoeken die verschijnen. Of men van een rapport weet en leest, hangt toch veelal af van toevalligheid. De meeste respondenten die al enige tijd op een bepaald thema zitten, hebben hun contacten binnen Alterra en komen zo wel aan de benodigde informatie.

5. Advies rijksdiensten

De diensten zijn, voor zover ze opdrachtgever zijn, tevreden over de bruikbaarheid van het onderzoek. Dat wil overigens in het geval van LNV niet altijd zeggen dat het onderzoek ook echt bruikbaar is. LNV laat onderzoek verrichten ten behoeve van beheerders en provincies. LNV is tevreden over dat onderzoek, maar juist de doelgroepen beheerders en provincies maken niet altijd optimaal gebruik van de kennis en hebben behoefte aan maatwerk.

Voor een optimaal gebruik van de kennis is het dus uitermate belangrijk dat bij aanvang van het onderzoek de echte doelgroep duidelijk in beeld is en bij de onderzoeksformulering betrokken wordt. Dan komen de vragen van beheerders en provincies (of eventuele andere gebruikers) duidelijk op tafel en is het pas echt mogelijk om vraag en aanbod goed op elkaar af te stemmen.

Afstemming bereik

In het onderzoek in het cluster moet met de opdrachtgever duidelijke afspraken gemaakt worden wie verantwoordelijk is voor de communicatie rond een onderwerp. Bijvoorbeeld afspraken over wie er tussentijds op de hoogte worden gehouden van de resultaten. Het verspreiden van de rapporten is meestal niet het probleem, maar wel de vragen over follow up, over persoonlijke gesprekken met beheerders, provincies en adviesbureaus over de kern van het onderzoek. Maak dat integraal onderdeel van de afspraken tussen opdrachtgever (LNV) en opdrachtnemer (DLO). Centraal in deze afspraken moet dan staan: weten we zeker dat we de doelgroepen van dit onderzoek nu optimaal bedienen?

Bijlage 1 Interview Kennisdoorstroming van Thema 4 richting praktijk (gebruikers)

Goedemiddag (morgen, avond, etc.) u spreekt metvan

Wij zijn bezig met een onderzoek over de kennisdoorstroming van Alterra richting de praktijk. Het gaat om de kennis die ontwikkeld is door onderzoekers rondom het thema Abiotische randvoorwaarden voor natuurbeheer (in het kader van het beleidsondersteunend onderzoeksccluster Ecologische Hoofdstructuur). Met dit onderzoek willen we inzicht krijgen in de kennisdoorstroming en deze zonodig verbeteren. Graag zou ik met u 20-30 minuten willen praten over het eventuele gebruik van kennis vanuit dit thema. Wilt u daarvoor tijd vrijmaken? Zo ja, dan zou ik graag een afspraak maken voor een interview. Uiteraard kan ik u ook op dit moment interviewen.

1. Wat is uw functie?
2. Waar houdt u zich in uw werk zoal mee bezig?
3. Bent u bekend met Alterra?
- 3a Zo ja? Weet u wat Alterra doet?
- 3b Ziet u wel eens onderzoeksresultaten van Alterra?
- 3c. Waar ziet u die? (eventueel helpen: onderzoeksrapporten, artikelen in vakbladen, presentaties, direct contact met onderzoekers, via collega's?)
- 3d) Bent u bekend met resultaten van recent onderzoek m.b.t. abiotische randvoorwaarden van natuurbeheer?
- 3e) Heeft u de resultaten toegepast in de praktijk?
Zo ja, waar gebruikt u de resultaten voor? + doorvragen
Zo nee, waarom gebruikt u de resultaten niet? + doorvragen, (niet toepasbaar, niet aan gedacht, etc.)
- 3f) Zijn de onderzoeksresultaten in interactie (met u) tot standgekomen? Zo ja, welke onderzoeksresultaten en wat was uw rol? Zo nee zou dat wenselijk zijn geweest?
- 4) Hoe zou u het liefst geïnformeerd worden over onderzoeksresultaten?
- 4b) Weet u bij wie u terecht kunt voor vragen m.b.t. kennis vanuit de projecten?
- 4c) In welke vorm krijgt u de resultaten? Sluit die aan bij uw behoefte? Zo nee, waarom niet?

- 4d) Maakt u gebruik van rapporten, websites, Kennis Online, nieuwsbrieven, artikelen? Heeft u wel eens een workshop of presentatie vanuit dit thema bijgewoond? Hoe waardeert u dat?

Interview Provincies:

- 5) Heeft u bij het opstellen het Natura2000 beheerplan gebruik gemaakt van Alterra-informatie? Zo ja welke? Hoe kwam u daaraan en waarom dacht u toen aan Alterra? Zo nee, waarom niet?
- 6) Kent u modellen van Alterra en gebruikt u die wel eens? (Eventueel helpen met voorbeelden) Zo ja, hoe komt u eraan? Waarvoor heeft u ze gebruikt? Zo nee, waarom niet?
- 7) Maakt u bij het beoordelen van nieuwe activiteiten in Natura2000-gebieden gebruik van de handleiding van Alterra? Zo ja, hoe, zo nee waarom niet?

Interview Rijk (LNV en MNP) en provinciemensen

- 5 (8 voor provincie) Heeft u bij het (her-)begrenzen van Habitatrichtlijngebieden ergens gebruik gemaakt van Alterra-kennis? Zo ja welke? Kunt u rapporten noemen? Hoe kwam u aan die informatie?
- 6 (9 voor provincie) Er wordt veel onderzoek gedaan naar de relatie tussen milieukwaliteit en natuurkwaliteit. Heeft u de resultaten uit dat onderzoek gebruikt? Zou u het willen gebruiken? En waarvoor?

Interview beheerders

- 5) Heeft u bij het uitvoeren van effectgerichte maatregelen gebruik gemaakt van Alterra-kennis? Zo ja welke? Kunt u rapporten noemen? Hoe kwam u aan die informatie? Zo nee, waarom niet?
- 6) Vindt u de kennis goed bruikbaar/zo ja, leg uit, kan het nog beter? Zo nee, waarom niet, hoe kan het beter?

Interview VROM en MNP

- 7) Zijn de resultaten van het onderzoek bruikbaar voor het doel waarvoor u het onderzoek heeft uitgezet? Ja, goed bruikbaar, waarom? Zo nee, niet bruikbaar, waarom, wat kan er beter? Hoe wordt het onderzoek intern verspreid? Hoe wordt het gebruikt?

8) Hoe zou het idealiter gebruikt moeten worden?

Ingenieursbureaus

- 5) Maakt u gebruik van Alterrakennis? Zo ja hoe, zo nee waarom niet? Hoe komt die kennis tot u? Welke informatie/kennis/rapporten heeft u geholpen in de adviespraktijk?
- 6) Is dat voldoende? Zo ja, waarom en wat zou u eventueel nog meer willen weten? Nee, waarom, of heeft u nog meer behoefte aan informatie/kennis?

Slotvragen

- Heeft volgens u recent onderzoek van Alterra een meerwaarde voor uw werk, ten opzichte van oudere onderzoeksresultaten?
- Weet u contactpersonen voor aanvullende informatie/kennis te vinden?
- Mogen we u benaderen voor eventueel aanvullende vragen? Zo ja, hoe telefoon, e-mail? Zo nee, eventueel een collega die we mogen benaderen?
- Wilt u het verslag van dit gesprek ontvangen?

Ik dank u hartelijk voor uw medewerking!

Bijlage 2 Respondentenlijst

Organisatie	Onderdeel	Functie	Naam
Provincie	Groningen	beleidsmedewerker natuur	Irene van Dorp
	Friesland	ecoloog, beleidsmedewerker	Wibo Drenth
	Drenthe	coörd beh.plan Nat '00	Ben van Os
	Overijssel		Michiel vd Weijden
	Gelderland	clustermanager nbw	Portegijs
	Flevoland	sr bel.medew. Nat/monit	Water
	Utrecht	afd Groen, Nat '00 behplan	Fleur Smout
	Utrecht	proj.ldr EHS	Jeanet Bok
	Noord-Holland		Nico Jonker
	Zuid-Holland	proj.ldr EHS	Harry Smit
	Zeeland		Kirsten Wolfstein
	Noord-Brabant	directie ecol, bureau milbel	Jos van Lent
	Limburg	beleidsmedew. Groene wetten	Leon Janssen
Staatsbosbeheer	Amsterdam	adviseur ecol voor behders	Marion Bilius
	Tilburg	ecoloog	Mireille Oonk
	Regio Oost		Fons Eijsink
	Groningen	ecoloog	Henk Hut
Bosgroepen		beleidsmedewerker	Harrie Weersink
Natuurmonumenten	Gelderland	gedet.regio-ecol, belmed NB	Tim vd Broek
	Overijse/Flevol	regio-ecoloog	Dominique Bokeloh
	ZH/Zeeland	regio-ecoloog	Wouter v Steenis
	Gr/Fr/Dr	regio-ecoloog	Roel Douwes
	N-Br/Limburg	regio-ecoloog	Robert Ketelaar
Ing/adv.bureau	Aveco de Bondt	proj.ldr	Roland Ridder
	DHV	afdhfd effectstudies & omgmt	Amber v Tatenhoven
	Tauw	ecoloog	Niels Jeurink
	DHV	proj.mngr natuur	Jeanet Olthof
	Grontmij	landschapsecoloog	Ru Bijlsma
	Grontmij	ecoloog, projectleider	Hans Jaspers
	Waardenburg		Gerard Smit
	Waardenburg		Mark vd Valk
LNV	Dir Natuur	kenniscoördinator	Ruben Post
			Joop v. Bodegraven
			Astrid Hilgers
Overig	DLG	specialist milieu & bodem	Johan de Jong
	MNP		Arjen van Hinsberg

